Ks. Prof. zw. dr hab. Ireneusz Werbiński

OCENA

rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Piotra Jacka Krupy MSF
pt.: ***Duchowość polskiej Prowincji Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny***
napisanej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
pod kierunkiem ks. dr. hab. Adama Józefa Sobczyka MSF,
Toruń 2018, ss. 227.

1. Wstęp

Duchowość każdego Instytutu, dzięki inspiracji Ducha Świętego, ma swoje odbicie zarówno w życiu i działalności zakonników, jak i osób, wśród których duszpasterzują. Jej znaczenie podkreślili Ojcowie soborowi, zachęcając do odnowy życia konsekrowanego, przez powrót do autentycznych źródeł duchowości i życia danego Zgromadzenia oraz przystosowania ich do warunków duszpasterstwa i pracy misyjnej.

Uchwycenie istoty duchowości zakonnej nie jest sprawą prostą. Można tego dokonać poprzez jej uważną analizę w nauczaniu Kościoła i na podstawie świadectwa życia osób zakonnych. Specyficzną cechą duchowości zakonnej jest, wyjątkowy dla niej, sposób dążenia do świętości. Rozpatrując zagadnienie duchowości danego Instytutu, należy zaznaczyć, co znakomicie wyjaśnił ks. Doktorant w swej dysertacji, że składa się ona z kilku komponentów: duchowości Założyciela i Zgromadzenia. Duchowość Założyciela obejmuje zarówno tę osobistą Fundatora, która jest nieprzekazywalna, jak i tę przekazaną Instytutowi - duchowość aktu założenia, będącą sumą duchowości Założyciela i jego pierwszych uczniów, aż do śmierci Założyciela. Po śmierci Fundatora rozpoczyna się proces recepcji jego nauczania przekazanego uczniom w tzw. doświadczeniu założycielskim i wcielania go w życie wspólnoty. Tworzy się w ten sposób duchowość Zgromadzenia, adekwatna do aktualnych potrzeb ludzi, wśród których danej wspólnocie przyszło żyć i ewangelizować.

2. Ogólne omówienie rozprawy

Korpus rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Piotra krupy MSF poprzedzony został **stroną tytułową, spisem treści** (str. 2-3), **wykazem skrótów** (str. 5-7).

We **wstępie** (str. 8-15) Autor wprowadza w problematykę swojej rozprawy. Dokonuje przy tym wyjaśnienia zawartych w tytule pojęć. Formułuje zasadniczą tezę rozprawy, jak też, służące jej weryfikacji, hipotezy robocze. Doktorant wskazuje także na stan dotychczasowych

badan w tym temacie oraz omawia podstawowe źródła, które będą punktem odniesienia dla dokonywanych analiz badawczych. Uwzględnia przy tym także źródłowe publikacje obcojęzyczne, zwłaszcza francuskie, pisane przez Założyciela, co znacznie podnosi walor naukowy rozprawy. Omawia bardzo dokładnie metodę jaką posłuży się w przeprowadzeniu badań i nakreśla zawartość poszczególnych rozdziałów.

Rozdział pierwszy (str. 16-48) ukazuje genezę powstania Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny. Przybliża ideę Założyciela, ks. Jana Berthier, a następnie omawia okres rozkwitu Instytutu na początku XX wieku, skutkujący wysłaniem pierwszych Misjonarzy do pracy poza domem macierzystym w Holandii. Ostatni paragraf tego rozdziału, w porządku chronologicznym, ukazuje początki Zgromadzenia na ziemiach polskich. Rozdział ten kończy się przybliżeniem okoliczności powstania pro-Prowincji polskiej w 1928 roku.

Rozdział drugi (str. 49-81), przedstawia dalszą ewolucję duchowości polskiej Prowincji zwłaszcza od jej powstania w 1936 roku. Ukazuje straty jakie Prowincja poniosła w czasie II wojny światowej w wymiarze personalnym, materialnym i duchowym. Zwraca uwagę na rozmaite rysy jej duchowości, analizując kolejno tę, związaną z czasem wojny i okupacji, a następnie odnową soborową dokonywaną w Polsce w dobie komunizmu. Ostatni paragraf rozpatruje kształtowanie się duchowości Prowincji w oparciu o dostosowane do wymogów posoborowego *aggiornamento* Konstytucje i Dyrektorium prowincjalne.

Rozdział trzeci (str. 82-126) stanowi centrum pracy, z tego tytułu jest najobszerniejszy. Pierwsze dwa rozdziały doprowadziły do niego poprzez historyczną analizę wydarzeń, z kolei dwa kolejne rozdziały stanowią jego kontynuacje w formacji duchowości Prowincji i jej konkretnej realizacji duszpasterskiej i misyjnej. Rozdział ten omawia główne rysy duchowości polskiej Prowincji, wyłaniające się z duchowości Zgromadzenia, ale też odpowiednio modelowane wskutek warunków historyczno-socjologicznych naszego kraju. Przybliża rys salentyński, wypływający ze źródeł Zgromadzenia powstałego na górze La Salette, a następnie rys misyjny, obecny w Prowincji od samego początku jej istnienia. Ostatni paragraf, poświęcony duchowości świętorodzinnej, przybliża fenomen jej powstania pod koniec XX wieku, wskazuje na jego źródła i ekspansję oraz wpływ na działalność duszpasterską i specjalistyczną w Prowincji.

Rozdział czwarty (str. 127-168) przedstawia sposoby formowania misjonarzy tak, by wzrastali w duchowym bogactwie Instytutu, a następnie szerzyli duchowość Instytutu tam, gdzie mieszkają, pracują i gdzie zostaną posłani. Dokonuje analizy programu formacyjnego będącego efektem pracy wielu pokoleń Misjonarzy. Poszczególne paragrafy odnoszą się kolejno do formacji początkowej, zasadniczej i ciągłej. Taka struktura rozdziału pozwala na

przedstawienie całościowego modelu formacji, zatwierdzonego i umieszczonego w Dyrektorium prowincjalnym, a realizowanego w całej Prowincji.

Rozdział piąty (str. 165-198) nakreśla kierunki realizacji duchowości omówionej w poprzednich rozdziałach. Podejmuje próbę ukazania wpływu duchowości świętorodzinnej, misyjnej i saletyńskiej na codzienne życie samych Misjonarzy oraz na skuteczność ich posługi. Omawia specyficzne cechy duchowości Prowincji, odnoszącej się do działalności misyjnej oraz duszpasterskiej i specjalistycznej w parafiach i ośrodkach rekolekcyjnych w kraju i za granicą.

W **Zakończeniu** (str. 199-207) Autor formułuje wnioski płynące z przeprowadzonych badań i analiz. Zbiera i systematyzuje materiał przedstawiony w pracy oraz wyciąga wnioski wynikające z realizacji zamierzonego w tytule pracy zadania badawczego. W ten sposób daje propozycję odpowiedzi na pytanie o ponad 90 letnie dziedzictwo duchowe, pastoralne i misyjne polskiej Prowincji, a także zarysowuje perspektywy dla pogłębienia jej życia duchowego i opartego na tej duchowości duszpasterstwa i działalności misyjnej.

Po zakończeniu w pracy zamieszczono **Aneksy** (str. 208-212), w których Autor przybliża postać Założyciela polskiej Prowincji oraz najważniejsze wydarzenia z nią związane, podając terminy kapituł prowincjalnych oraz listę Generałów i Prowincjałów Zgromadzenia.

Wykaz **Bibliografii** (str. 213-224), podzielony został na kilka bloków: źródła podstawowe, literaturę przedmiotu i pomocniczą. Walor naukowy pracy podnosi również napisane przez Autora streszczenie w języku francuskim.

3. Ocena formalna

3.1. Źródła badawcze

Wykaz bibliograficzny został podzielony na trzy grupy. Pierwszą stanowią źródła, do której Autor zalicza obok Pisma świętego, nauczanie Kościoła oraz źródła podstawowe. Są nimi dzieła Ojca Założyciela oraz Konstytucje Zgromadzenia i Dyrektorium prowincjalne polskiej Prowincji. Nauczanie Kościoła obejmuje głównie dokumenty z czasów założenia Zgromadzenia, zwłaszcza pisma papieża Leona XIII. Literatura przedmiotu obejmuje książki i artykuły na temat życia i działalności polskiej Prowincji. Z kolei literatura pomocnicza to encyklopedie, słowniki i podręczniki pomagające wyjaśnić zagadnienia związane z tematami poruszanymi w pracy.

3.2. Język i styl rozprawy

Język i styl są bardzo mocną stroną rozprawy. Autor potrafi umiejętnie przedstawiać różne aspekty omawianego tematu, posługując się poprawnym i klarownym, a przy tym nie nazbyt sztucznie skomplikowanym i "unaukowionym" językiem, co jednak w żaden sposób nie umniejsza jej naukowej rzetelności i ścisłości rozumowania.

3.3. Struktura rozprawy

Autor starannie przemyślał strukturę swojej pracy. Podział materiału na pięć tematycznie dopełniających się rozdziałów wydaje się jak najbardziej sensowny i odpowiedni. Dużym plusem pracy ułatwiającym jej lekturę i zrozumienie są zamieszczone w każdym rozdziale krótkie wprowadzenia i syntetyczne podsumowania. Pozwala to raz jeszcze zrekapitulować przeczytaną treść, by przejść do kolejnego etapu rozprawy.

W I rozdziale, przedstawiono genezę polskiej Prowincji Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny. Zauważono, że stanowi ona kolejny etap rozwoju idei Ojca Założyciela ks. Jana Berthier i jego Zgromadzenia spóźnionych powołań dla misji. Na podstawie Kronik podkreślono zapał księdza Antoniego Kuczery – Założyciela polskiej Prowincji i jego uczniów. Odnotowano, że szybki progres Prowincji nastąpił w latach 30-tych XX wieku. Tematyka ta znalazła swoje odzwierciedlenie w rozdziale II dysertacji. Podano tam, że po utworzeniu Prowincji, w 1936 roku, Misjonarze przejmowali domy zakonne, remontowali, budowali szkoły i wyjeżdżali na misje zagraniczne. Oprócz tego prowadzili szeroką działalność rekolekcyjno-misyjną. Ten szybki rozwój został jednak gwałtownie zahamowany wskutek wybuchu drugiej wojny światowej. Duchowość męczeństwa, jak się jednak później okazało, i co wykazano w pracy, nie dotyczyła tylko okresu samej okupacji. Objęła także prześladowania ze strony władz komunistycznych. Po wojnie w atmosferze separacji wobec Europy zachodniej, przyszło Misjonarzom w Prowincji polskiej doczekać obrad Soboru Watykańskiego II, a następnie, jego wezwanie do *aggiornameto* wcielać w życie zakonne i do misji *ad gentes*.

Na podstawie analiz badawczych, w pracy zauważono, że nauczanie soborowe znajduje w dokumentach Zgromadzenia i Prowincji naczelne miejsce. Wpływa na sposób życia duchowością i realizację posłannictwa Instytutu. Pozwala jednak na ich odpowiednią akomodację do warunków społeczno-politycznych i religijnych, co też znalazło miejsce w wydanym w 1985 roku Dyrektorium polskiej Prowincji MSF.

Trzeci rozdział pracy, stanowiący jej centrum, ukazał podstawowe rysy duchowości Prowincji. Ich dokładna analiza dowiodła, że wynikają one bezpośrednio z duchowości

Zgromadzenia, która obejmuje: rys saletyński, misyjny i świętorodzinny. Autor doszedł do wniosku, że w Prowincji zaniedbano nieco rys saletyński, a większą uwagę skupiono na dwóch pozostałych. Obecnie szczególnie duchowość świętorodzinna, dynamizująca pracę z rodzinami, stanowi priorytet w polskiej Prowincji Zgromadzenia. Rozwojowi duchowości chrześcijańskiej, co zauważono w czwartym rozdziale, służy odpowiednia formacja. Szczególnie w Instytucie życia konsekrowanego jest to zadanie ważne i wymagające stałej atencji. W pracy podkreślono, że w polskiej Prowincji istnieją odpowiednie programy formacyjne zgodne z duchem Zgromadzenia i wytycznymi Stolicy apostolskiej, a na bieżąco dostosowywane do współczesnych wyzwań społecznych, i historyczno-kulturowych.

Ostatni rozdział pracy przedstawił kierunki realizacji duchowości Prowincji polskiej Misjonarzy Świętej Rodziny. Zostały one wyznaczone przez charyzmat i posłannictwo Zgromadzenia oraz dynamizującą je duchowość. W przypadku polskiej Prowincji chodzi głównie o duszpasterstwo parafialne, prowadzone w kraju i za granicą, a także działalność misyjną prowadzoną w kraju przez ekipę rekolekcyjno-misyjną, a za granicą przez wielu misjonarzy, pracujących na misjach *ad gentes*. Trzecim rodzajem praktycznej realizacji duchowości Prowincji jest specjalistyczna praca z rodzinami w centrach duchowości świętorodzinnej, prowadzonych przez Misjonarzy na terenie całego kraju. We wszystkich tych kierunkach, co podkreślono w pracy, posługa Misjonarzy prowadzona jest w duchu Zgromadzenia.

4. Ocena merytoryczna

Rozprawa ks. mgr Piotra Krupy MSF miała na celu: „dokonanie analizy badawczej duchowości polskiej Prowincji w oparciu o materiały źródłowe i prace naukowe członków Prowincji i Zgromadzenia. Pomimo tego, że nie było to zadanie łatwe, gdyż do tej pory, choć minął prawie wiek obecności MSF na ziemiach polskich, opracowanie takie nie zostało jeszcze przygotowane, a zebranie literatury na ten temat wymagało intensywnej i długotrwałej kwerendy w bibliotekach i archiwach prowincjalnym i generalnym Zgromadzenia" (str. 9), to jednak trzeba przyznać, że Doktorant wypełnił je bardzo wnikliwie, rzetelnie i bardzo dobrze pod względem metodologicznym.

Zadając pytanie o zasadność podjęcia badań i sposób ich realizacji należy podkreślić, że istotnie do tej pory napisano kilkanaście opracowań dotyczących historii Zgromadzenia i polskiej Prowincji, ale nie powstała praca zbierająca je w całość i proponująca pewien komplementarny model duchowości oparty o historię i doświadczenie osób ją tworzących.

Podjęcie tego tematu stanowi pierwszą próbę całościowego opracowania dziedzictwa historyczno-duchowego Prowincji polskiej Zgromadzenia. Nie ma jednak tylko wymiaru historycznego, ale posiada także walor formacyjno-edukacyjny. Stanowi doskonały materiał formacyjny dla Misjonarzy, nowych kandydatów oraz osób świeckich związanych z Instytutem.

Autor nie tylko wnikliwie zbadał literaturę źródłową, ale również poznał duchowe rysy Założyciela, jego pierwszych uczniów oraz twórców swej macierzystej Prowincji. Dokonał tego w sposób naukowy, unikając subiektywnych komentarzy, emocjonalnego zaangażowania czy niepotrzebnych apelatywnych sformułowań. Krytycyzm poznawczy został zatem zachowany w sposób profesjonalny, jak przystoi na historyka i badacza duchowości zakonnej.

Praca jest metodologicznie poprawna. Rozdziały dobrze ze sobą korespondują. Widać dobrze przemyślaną i skonstruowaną strukturę pracy. Bardzo dokładnie i jasno opisana została metoda pracy, jasno sprecyzowane: przedmiot formalny i materialny. Opis bibliograficzny jest bogaty i właściwe podzielony. Silną stroną pracy jest dobrze zredagowane zakończenie, gdzie Autor dokładnie podsumowuje swoje analizy badawcze (str. 199-207).

Czytając pracę można zauważyć, że Doktorant odznacza się duża wiedzą i doświadczeniem w badanym temacie. Umiejętnie ukazuje praktyczne walory pracy. W przeprowadzonych analizach wykazuje, że model duchowości Prowincji jest już realizowany w życiu samych zakonników i jest możliwy do realizacji dla współczesnego człowieka w jego konkretnej sytuacji życiowej.

Jedynym brakiem, jaki można zauważyć, jest pominięcie perspektyw duchowości polskiej Prowincji. Można było je umieścić w 6 rozdziale pracy, choć, z drugiej strony, analiza formacji i kierunków realizacji duchowości Prowincji, sama w sobie kreuje wyzwania i perspektywy na przyszłość. Stąd moje pytanie: **jakie ks. Doktorant widzi możliwości praktycznego wykorzystania i rozpropagowania duchowości polskiej Prowincji MSF oraz jak ocenia jej znaczenie w procesie odnowy współczesnej rodziny katolickiej?**

5. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska ks. mgr lic. Piotra Jacka Krupy MSF jest niewątpliwie pracą dojrzałą, a jej treść i sposób prowadzenia argumentacji wskazują na kompetencję Doktoranta w zakresie wybranej tematyki.

Rozprawa jest wielowątkowa, dobrze udokumentowana i zarówno metodologicznie, jak też merytorycznie poprawna. Stanowi przykład rzetelnej i wartościowej, jedynej jak

dotychczas, próby całościowego opracowania zagadnienia duchowości polskiej Prowincji Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny.

Metodyczny i merytoryczny poziom pracy w pełni pozwala recenzentowi wnieść wniosek do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o dopuszczenie ks. mgra lic. Piotra Jacka Krupy MSF do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. Ireneusz Werbiński

Ks. prof. zw. dr hab. Ireneusz Werbiński
Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych
Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku

Toruń 28.01.2019r.